

світоглядне та емоційно пронизливе музичне полотно до однієї з найтрагічніших поезій неперевершеного українського лірика Олександра Олеся у прочитанні не менш геніального українського символіста Федора Якименка. Композитор єдиним поки- що відомим циклом на рідній мові вилив всю свої радість і печаль, адже на його життя припало чимало смутку, і те, про що писав О. Олесь було суголосне музичним струнам якименкової душі. Тепер сміливо можна стверджувати, що у сфері української вокальної музики повинен розсвітитися ще один незаслужено забутий шедевр – цикл для голосу і фортепіано на слова Олександра Олеся оп. 91.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карась Г. Постать Федора Якименка на тлі української міжвоєнної еміграції у Празі. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 41 (2). С. 24–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2021_41%282%29_6
2. Лисько З. Федір Якименко. Визначна, але малознана постать в історії української музики. Музика. 1994. №1. С. 7.
3. Шевельов Ю. Душа співає (Лірика Олександра Олеся: До дня народж.) Нова Україна. 1942, 4 грудня. С. 5.
4. Чернова І. Жанрово-стильові домінанти творчості Олександра Олеся. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2013. Випуск 1 (29). С. 211–215.
5. Melodies and Songs based on Ukrainian Poems, Op.91. International Music Score Library Project. Theodore Akimenko. URL: [https://imslp.org/wiki/Melodies_and_Songs_based_on_Ukrainian_Poems%2C_Op.91_\(Akimenko%2C_Theodore\)](https://imslp.org/wiki/Melodies_and_Songs_based_on_Ukrainian_Poems%2C_Op.91_(Akimenko%2C_Theodore)) (дата звернення: 21.03.2025).

Олександра ФЕДЧУН,
студентка групи КМО-11
факультету культури і мистецтв
Львівського національного університету імені Івана Франка.
Науковий керівник – **Зоряна ГНАТІВ,**
доцент кафедри музичного мистецтва
Львівського національного університету імені Івана Франка,
кандидат філософських наук, доцент
gnativz@ukr.net

Alexandra FEDCHUN,
Student of the group of the KMO-11
Faculty of Culture and Arts
Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine.
Scientific supervisor – **Zoriana HNATIV,**
Ph.D. in Philosophy, Associate Professor
of Musical Art Department,
Ivan Franko National University of Lviv,
Ukraine
gnativz@ukr.net

**ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД
ХОРОВОЮ ПАРТИТУРОЮ НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ
«ОЙ З-ЗА ГОРИ КАМ'ЯНОЇ» М. ЛЕОНТОВИЧА
FORMATION OF AN ARTISTIC IMAGE IN THE PROCESS OF WORK ON
THE CHORAL SCORE ON THE EXAMPLE OF THE WORK «OH FROM
BEHIND THE STONE MOUNTAIN» BY M. LEONTOVICH**

Художній образ у хоровій музиці – це узагальнене емоційно-сміслові наповнення, що передається через звукову форму твору. Це яскраве емоційне уявлення або переживання, яке виникає під час виконання й слухання твору, що допомагає глибше зрозуміти зміст твору, ідею та характер, а також передає культурні та духовні цінності, які заклали композитор. Художній образ створюється завдяки поєднанню мелодії, гармонії, ритму, тембру, тексту, виразного співу, інтерпретації. Формування художнього образу є одним із ключових завдань диригента під час роботи з партитурою, а відтак вагомим завданням в процесі навчання. Адже професійна підготовка диригента у вищій школі передбачає не лише набуття технічних навичок, а й розвиток особистості, здатної глибоко розуміти зміст твору й формувати його художню цілісність та наповненість. На заняттях з диригування розвиваються ключові музичні здібності - слух, пам'ять, музичне мислення, ритмічне чуття у поєднанні з інтерпретаційною уявою.

Глибоким та цікавим для вивчення в процесі навчання хорового диригування є твір Миколи Леонтовича «Ой з-за гори кам'яної» - хорова обробка народної побутової пісні, написана для хору а капела. Пісня належить до циклу пісень про жіночу долю, серед яких також відомі «Пряля», «Мала мати одну дочку», «Зашуміла ліщинонька», «Піють півні» та ін. Ці та інші хорові шедеври композитора «відтворюють певні емоційні стани і утворюють драматургічно виправданий монотематичний цикл – принципово новий різновид варіаційної форми, який є новаторським за своєю суттю. В цих музичних композиціях, кожна з яких відтворює окремий художній світ, найбільш яскраво розкривається національна своєрідність хорового стилю М.Д.Леонтовича» (Мартинюк, С.297). «Леонтович навчився майстерно використовувати прийоми імітаційної поліфонії («Котилася зірка», «Ой з-за гори кам'яної»), створював чудові контрапункти («Щедрик», «Пряля»), і завжди його власні мелодії виростили з основної народної теми, збагачуючи її, розкриваючи її душу. Глибоке знання можливостей співацьких голосів у поєднанні з відчуттям особливостей народнопісенного багатоголосся дозволили Миколі Леонтовичу створити в обробках хорові партії дуже високого гатунку» (Карпенко, С. 117).

Хорові мініатюри М.Леонтовича є справжніми взірцями естетичного осмислення зразків народної творчості. «Ой з-за гори кам'яної» - високохудожній твір. Довершена мелодія і текст у мистецькому опрацюванні композитора роблять даний твір доступним для сприймання, і в той же час вимагають всебічного і глибокого вивчення диригентом особливостей стилю Миколи Дмитровича та аналізу твору.

У процесі роботи над хоровою партитурою важливим є музично-теоретичний, вокально-хоровий, виконавський аналіз. Важливо розуміти будову, кульмінаційні точки, зв'язки між фразами; інтонаційну наповненість: особливості мелодії, її емоційне забарвлення; динаміку й агогіку; смислове текстові наповнення, вокальне відтворення, темброву палітру та ін.

Твір «Ой з-за гори кам'яної» написаний у куплетно-варіаційній формі, яка вирізняється незмінністю мелодії у двох варіантах побудови. Зміна куплетів-варіантів відповідає образному наповненню поетичного тексту, в першій частині якого відтворюється смуток жінки за минулою молодістю, а в другій – глибокий жаль, що юні літа вже не можна повернути назад. Образно-інтонаційна самостійність обох варіантів куплету виникає за рахунок використання різних засобів музичної виразності. Тема невеликого заспіву відразу дістає імітаційного розвитку, стає імпульсом для наступного розгортання тематичного матеріалу в першому випадку (1-3 куплети), кульмінаційний злет цього ж мелодичного звороту спричиняється до виникнення хорового tutti в другому випадку (4-5 куплети).

У першій частині твору звучить прохання жінки «Ой верніться, літа мої, до мене хоч в гості!» У другому варіанті композитор через басову партію передає негативну відповідь на жіноче прохання «Не вернемось, не вернемось, не маєм до кого». У 5 куплеті жінка звертається з проханням до своїх літ, щоб вони вернулись і вона їх буде «шанувати, як здоров'я свого».

Для підкреслення окремих значущих слів композитор в тій чи іншій хоровій партії використовує акценти. Наприклад – 12 такт – в партії тенорів, 13 такт – в жіночих партіях сопран і альтів.

Важливим елементом в роботі є вивчення кожної горизонтальної лінії хору (точне інтонування, правильна дикція, артикуляція, звукоутворення).

М. Леонтович майстерно використовує динамічні контрасти, фактурні зміни й повторення, щоб посилити драматизм. Композитор передає глибину твору через мінорну гармонію, повільний темп, ступінчастий рух мелодії. Важливою є роль динаміки - вона змінюється хвилеподібно, як емоції героя.

Робота над твором «Ой з-за гори кам'яної» поруч із навчанням техніки диригування також дає змогу практикувати передачу драматичного образу. Разом із викладачем шукаються варіанти трактування образу й відпрацьовується техніка диригентських жестів відповідно до емоційного наповнення.

Художньо-образне осмислення твору є внутрішньою візією диригента, внутрішнім уявленням про те, що саме хотів сказати автор через цей твір, характер, настроїв, образи тощо. У роботі з хором важливо залучити кожного співака до створення спільного образу, зробити їх не просто виконавцями, а співтворцями, де присутня жива енергія взаємодії.

Висновок. Твори Миколи Леонтовича, зокрема «Ой з-за гори кам'яної» - це цінний матеріал для розвитку музичних здібностей, чуття форми, образності, емоційної виразності в процесі навчання диригування. Через глибоке осмислення драматургії та технічну роботу над такими творами формуються не тільки диригентські навички, а й інтелектуальна та емоційна глибина, художньо-образне, філософське мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпенко Є. (2017). Усвідомлення новаторських тенденцій у творчості Миколи Леонтовича як засіб формування художньо-ціннісних орієнтирів на заняттях з хорового аранжування. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. №1. С. 115-119.
2. Мартинюк Т. (2013). Національна своєрідність хорової музики Миколи Леонтовича. Педагогічна освіта: теорія і практика. Випуск 14. С. 296-300.